

Blauw

And the sky, was it ever so blue?

Roger McGough, *My busconductor*

Op verzoek van de Amerikaanse astronoom Carl Sagan liet NASA de ruimtesonde Voyager in 1990 een foto van de aarde maken. De Voyager was op weg naar de grenzen van ons zonnestelsel en inmiddels op grote afstand, dus veel laat de foto niet zien. Het is een goeddeels donker beeld met een paar verticale, iets lichtere banen. In een van die banen is een minieme blauwe stip te onderscheiden: onze planeet.

Later gebruikte Sagan de foto in een documentaire. Kijk eens naar die stip, horen we hem zeggen. Daar leeft iedereen van wie we houden, iedereen die we kennen en iedereen waar we ooit over hoorden. Elk leven ooit geleefd: elke jager en verzamelaar, elke held en lafaard, elke stichter en grafdelver van beschavingen, elke koning en boer, elk verliefd stelletje, elke ouder en elk hoopvol kind, elke heilige en zondaar, elke rechtvaardige en elke corrupte politicus. De stip herbergt de optelsom van al onze vreugde en al ons verdriet, al ons geloof en al onze overtuigingen, al het bloed dat er vloeide en elke triomf die er werd gevierd. Iedereen en alles vanaf het prilsten begin: op die stip. *Dat is hier. Dat is thuis. Dat zijn wij.*

We leven en sterven op een blauwe planeet: misschien dat we daarom zo aan de kleur hechten. Neem alleen al onze taal. We zijn blauw tenzij we van de blauwe knoop zijn, we

lopen een blauwtje en hebben vervolgens de blues, en we staan blauwbekkend te wachten op een bus die elke blauwe maandag komt. Na een lelijke val zien we bont en blauw. Sommige mensen hebben blauw bloed. En als de hemel naar beneden komt hebben we allemaal een blauwe hoed.

Wat dat laatste betreft: de hemel is blauw omdat licht in het blauwe deel van het spectrum verstrooid wordt door waterdeeltjes in de atmosfeer, als blauwe confetti. Hetzelfde gebeurt in diep water en dus is dat ook blauw. Zo nu en dan treedt het effect op bij afstand en daarom hult de verte zich soms in een blauw waas. Verrassend genoeg is een vergelijkbaar verschijnsel de reden dat ogen blauw zijn.

Omdat de hemel blauw is, is het gewaad van Maria dat ook. Omdat Maria onbevlekt is ontvangen heeft dat blauw een associatie met onschuld. Om die reden zijn we geneigd mensen met blauwe ogen meer te vertrouwen dan anderen, maar dat berust dus op een misverstand, en daar is veel narigheid van gekomen. Vanwege het blauw van Maria's gewaad werden meisjes vroeger gehuld in blauw. Jongens kregen roze kleren omdat roze werd geassocieerd met een gezonde huid en stond voor kracht en vitaliteit. Ergens halverwege de twintigste eeuw zijn die kleuren van geslacht gewisseld: goed om te weten als een of andere identiteitspoliticus besluit om van de kwestie een *culture war* te maken en over traditie begint te zwetsen.

Muziek kleurt graag blauw. Nat King Cole zong over *Blue Gardenia*, Elvis Presley over *Blue Suede Shoes* en Lana del Rey over *Blue Velvet*. En ach, Thé Lau, al doodziek op het toneel van Ancienne Belgique: het onmiddellijk herkenbare gitaarriffje en het heupwiegende orgeltje, de fans die hun kans nemen om het feestje nog een laatste keer te vieren, die klappen, joelen en meezingen, en dan de geknepen stem van

Lau die zingt alsof zijn woorden hem de verte gaven die er voor hem niet meer was: blauw! blauw! blauw!

Schilders zijn dol op blauw. Da Vinci gebruikte het om diepte aan zijn schilderijen te geven. Cézanne zag dat blauw alle andere kleuren tot leven bracht. Picasso had zijn blauwe periode, nogal sombertjes, maar toch een van artistieke bloei. De Franse schilder Yves Klein was zo geobsedeerd door de kleur dat hij een schildersleven lang naar zijn ideale blauw zocht. Hij vond het ook nog en verwierf zo in elk geval eeuwigheidswaarde voor zichzelf: de officiële naam van dat blauw is Yves Klein Blue.

In *Chroma* schrijft de Engelse schilder (schrijver, filmmaker, tuinier) Derek Jarman over blauw. In de maanden dat hij aan het boek werkt wordt hij steeds zieker door complicaties van aids. Hij is helder van geest maar zijn lichaam wordt gesloopt. Hij beschrijft zichzelf als een vernielde en donkere kamer waarin nog een enkel peertje brandt. Hij denkt aan zijn vrienden: ze zijn dood of stervende. Hij herinnert zich een overleden minnaar in blauwe jeans – de jeans tot op de enkels gezakt. Kus me op mijn lippen, fluistert hij, kus me op mijn ogen. We zullen worden vergeten en ons werk zal verloren gaan, we zijn als schaduwen die voorbijglijden, we zijn als de laatste flarden van een wolk, maar ik zal een blauwe delphinium op je graf zetten.

Zijn netvlies raakt beschadigd door een bloeding. Hij is bang dat hij blind zal worden. Misschien is dat niet zo erg, houdt hij zichzelf voor, want ook ziende zijn we vrijwel blind. Maar de bravoure helpt hem niet. Hij brengt uren door in troosteloze wachtkamers, kijkt naar foto's van zijn netvlies en luistert naar het onheil dat de artsen hem voorhouden. De angst om blind te worden groeit en klinkt mee in zijn beschrijving van het blauwe gewaad van Maria in de

Geboorte van Christus bij Nacht van Geertgen tot Sint Jans. De maagdelijk blauwe mantel die de hemel spiegelt wordt verzwoegen door zwart.

Zo gaat het door, misschien niet ad infinitum, maar dan toch totdat we (hahaha) blauw zien. Door al die betekenissen, associaties en toepassingen krijgt de kleur paradoxaal genoeg iets ongrijpbaars. Het is onbegonnen werk om blauw vast te pinnen: zodra je er een betekenis aan hecht glijpt de kleur je tussen de vingers door en neemt een nieuwe betekenis aan. Blauw is de Barbapapa van kleur, de *shapeshifter*, de meest ovidiaanse van allemaal: altijd bereid tot metamorfose.

Misschien is daarom het blauwe waas waarin de verte zich soms hult het blauw dat zichzelf als kleur het beste uitdrukt, als een onbereikbaar blauw, niet gebonden aan een plek maar een effect van de afstand, zodat elke poging om haar te bereiken wel moet mislukken. Het blauw van de verte kan staan voor de kleur zelf, voor de ongrijpbaarheid ervan, de koppige weigering om zich te laten vastpinnen.

Het laat zich dus goed voorstellen dat Carl Sagan aan die minieme blauwe stip dacht toen hij schreef over onzekerheid. Oh ja, schrijft hij, we hebben veel geleerd, maar het is een fractie van wat er nog te leren valt. Hoe verder we in het universum doordringen, hoe dieper het blijkt te zijn. Hoe meer we erover te weten komen, hoe ondoorgroendelijker het wordt. Met elk antwoord dat we moeizaam tevoorschijn halen komen tientallen nieuwe vragen uit hun hol. Laten we dus bescheiden zijn. En laten we onze onzekerheid waarderen: ze is de bron van onze nieuwsgierigheid en stookt onze verbeelding onvermoeibaar op. *Als we ooit een punt bereiken, schrijft Sagan, dat we denken zeker te weten wie we zijn en waar we vandaan komen, zullen we hebben gefaald.*

Het blauw van de verte attendeert op wat buiten ons bereik blijft. Het maant tot een weifelend *misschien*, een aarzelend *ik weet niet*, of een voorzichtig *aan de andere kant*. Het is de kleur die grinnikt om een stellig antwoord, de draak steekt met waarheden en treiterig haar raadsels rondstrooit. Het is de kleur die onze eeuwige rusteloosheid voedt.

***